

Halmy Kund

A rendszerváltás politikai sarokpontjai 1989-ben

A közép-európai emberek számára 1989 több mint szimbólum, több mint történelmi jelentőségű esztendő. Azoknak, akik megélték – akár gyermekként is – ezt a mámoros eseményekkel teli időszakot, örök emlék, fényesen világító esztendő, idő- és térbeli kiterjedésű mérföldkő, mely az egyértelműen pozitív változást, a rossz és a jó közötti világos átmenetet jelentette – bárhogyan is módosultak a régió későbbi történetével kapcsolatos megítélések. A következőkben megkíséreljük áttekinteni e jelentős év azon politikai sarokpontjait, melyek meghatározták a későbbi évtizedek lényegesebb történéseit, társadalompolitikai folyamatait Magyarországon, és részint Közép-Európában.



*A szerző történész, politológus,
a RETÖRKI munkatársa.*

Sokan – joggal – a kommunizmus bukásával azonosítják ezt az esztendőt, hiszen – bár a szabad választások a következő esztendőben történtek meg – a diktatórikus szocializmus ebben az évben kapott olyan, végsőnek bizonyuló ütéseket, amelyek kétségtelenné tették teljes vereségét, és fenntartó-működtető eszméjének kudarcát. Nehéz kiragadni egy esztendőt a történelem sodrából, mégis – a szervetlenséget elkerülve – a nyolcvanas éveket lezáró rövid szakaszt érdemes hónapokként görcső alá venni, mert ez az időszak fókuszpont, vagy ha úgy tetszik, csúcspont volt. Errefelé emelkedtek a nyolcvanas évek, és

innen lejtettek – mert lejtettek sajnos, globális szempontokat is figyelembe véve – a kilencvenes évek.

A politikai eseménytörténet taglalója – ez szinte triviális – a bőség zavarával küzd a múlt felidézésekor, de 1989-ről kijelenthetjük: az év története önmagáért beszél. Mind az emlékek, mind a források sora ösztönösen a felszínre hozza, és sorrendbe állítja a kardinális történések láncolatát. Az 1989-es esztendő, és az egész magyarországi rendszerváltási folyamat egyik legfontosabb indukátora és döntő emlékezetpolitikai lépése volt az, amikor január 28-án Pozsgay Imre, az MSZMP PB tagja, államminiszter interjút adott a *168 Óra* c. rádióműsornak. Pozsgay ekkor kijelentette, hogy az általa vezetett történelmi albizottság a jelenlegi kutatások alapján népfelkelésnek minősítette az 1956-os eseményeket, és Nagy Imre szerepét vitatottnak ítélte. Pozsgay sürgette az utóbbi 15-20 év, és általában a Kádár-korszak hibáinak elemzését, de kijelentette: személyes leszámolásról nem lehet szó. Ez a pár mondat meghatározta az esztendő hangulatát Magyarországon.

Az év kiemelkedő jelentőségű nemzetközi eseménye zajlott február 5-én: befejeződött a szovjet csapatok kivonulása Afganisztánból. Ezzel az évtized, és talán a 20. század egyik leginkább értelmetlen és embertelen konfliktusa ért véget, ami

hosszú távú világpolitikai következményekkel járt.

A magyarországi eseményekre visszatérve, ebben az évben nagyszabású, sőt ha lehet úgy fogalmazni, gátszakadásszerű volt az 1848–49-es forradalom és szabadságharc megünneplése. Százezrek emlékeztek meg országszerte békésen és – a kommunista berendezkedés óta először – szabadon. Budapesten a Nemzeti Múzeumnál politikai nagygyűlésen beszédet mondott az MSZMP, valamint az újjáalakult MSZDP és az FKGP képviselője. Ezzel egyidejűleg a fővárosban 31 független szervezet több helyen külön demonstrációt tartott. Becslések szerint 60-80 ezer ember vonult a Petőfi-szobortól a Szabadság térre, ahol jelképesen lefoglalták a Magyar Televíziót. Cserhalmi György színművész az MTV épületének lépcsőjén felolvasta a független szervezetek *Mit kíván a magyar nemzet?* című 12 pontját. A dokumentum valódi népképviselőt, többpártrendszer, semleges és független Magyarországot követelt. A hivatalos tömegtájékoztató (elsősorban a televízió) továbbra is hiányosan és torzítva számolt be a tüntetésekről.

A márciusi erőfelmutatás egyik következménye volt, hogy a demokratikus szervezetek március 22-én létrehozták az Ellenzéki Kerekasztalt, amelyet elsősorban a Független Jogász Fórum kezdeményezett és szervezett meg. Az ellenzéki tömörülések (köztük a legerősebbek, az MDF, az SZDSZ, az FKGP és a FIDESZ) erőiket egyesítve, erős tárgyalópartnerként léphettek fel az állampárttal szemben. Április 19-én dőlt el, hogy tárgyalásokat kezdeményeznek az MSZMP-vel. A két fél június 10-én egyezett meg arról, hogy Nemzeti Kerekasztal néven az állampárt, az ellenzékiek és a társadalmi szervezetek bevonásával háromoldalú tárgyalások kezdődnek a Parlamentben az alkotmányos rendszer átalakításáról. Az MSZMP az Ellenzéki Kerekasztallal folytatott tárgyalásokon 1989 nyarán megállapodott a békés átmenet programjában és a többpárti szabad választások kiírásában. Ezek a döntések az ún. sarkalatos törvények formájában lettek kodifikálva az ősz folyamán. Az

Ellenzéki Kerekasztal és az állampárt megállapodását két párt, az SZDSZ és a FIDESZ nem írta alá. Ennek oka a köztársasági elnök megválasztásának mikéntje volt: A megállapodás szerint az elnököt a későbbiekben az Országgyűlés választja meg, de az átmenet időszakában először a nép közvetlenül, szavazás útján dönthetett volna. A két párt ebben az utóbbi kitételben a pártállam hatalomátmentési kísérletét látta, mivel egy népszavazáson a változásokat elősegítő Pozsgay Imrének – aki mégiscsak a párt képviselője volt – komoly esélyei lettek volna. Ezért inkább népszavazást kezdeményeztek, melyet november végén rendeztek meg, és amely az SZDSZ és a FIDESZ sikerét hozta.

Az orwelli jellegzetességeket magukon viselő szocialista típusú diktatúrák közös jellemzője volt a szinte hermetikus határok felállítása, a ki- és beutazások teljes kontrollja. Ezért szimbolikus jelentőségű, ugyanakkor nagyon is valóságos lépés május 2-án a „műszaki határzár” bontásának megkezdése a magyar-osztrák határon, Kőszeg közelében. Ez a felszín alatt történő – a reagani-gorbacsovi enyhülési folyamat részeként lezajló – szovjet-magyar egyeztetések nélkül elképzelhetetlen lett volna. (Jelképesen június 27-én vágta át a szögesdrót kerítést Alois Mock osztrák külügyminiszter és magyar kollégája, Horn Gyula.)

Nem lenne teljes 1989 politikai eseményeinek feltárása az Európán kívüli világ megidézése nélkül. Az egyik legdrámaibb esemény, mely a kommunista államok globális átalakulásához kapcsolódott, Pekingben zajlott. Június 4-én a Tienanmen terén a kínai hadsereg vérbe fojtotta a diákok egy hónapja tartó erőszakmentes tiltakozását. A beavatkozásnak több mint ezer halottja volt. A világot bejárta a „fehéringes férfi” képe, aki karját felemelve rövid időre megállította a tankok menetoszlopát. A kínai rendszer nem ingott meg, ugyanakkor a Teng Hsziao-ping által megkezdett óvatos reformok, és lassú átalakítás már nem volt visszafordítható.

Az eseménydús nyárelő legfontosabb magyarországi eseménye a június 16-i

PÁNEURÓPAI PIKNIK, 1989. AUGUSZTUS 19.

„A Páneurópai piknik gondolatát Habsburg Ottó debreceni előadását követően vetette fel a demokrata fórumos Mészáros Ferenc, aki Filep Máriával közösen érte el, hogy az MDF megyei vezetése is az ügy támogatója lett. [...] Megnyerték az MDF elnökségének és a martonvásári Sorsközösség tábor résztvevőinek támogatását, valamint felvették a kapcsolatot a Soproni Ellenzéki Kerekasztallal, azaz az ottani MDF-fel, SZDSZ-szel és a kisgazdapárttal is. Az emblémát, a szögesdrótot átszakító fehér galambot Varga Ákos grafikus készítette el. A rendezvény védnöke Pozsgay Imre államminiszter és Habsburg Ottó, az Európai Parlament képviselője, a Páneurópai Unió elnöke lett, bár végül egyikük sem volt jelen az eseményen. Az augusztus 19-i rendezvény alkalmából az osztrák és magyar kormány is beleegyezett, hogy 15 órakor három órára kölcsönösen megnyitják a határátkelőt Szentmargitbánya és Sopronkőhida között. Azzal azonban nem számolt senki, hogy az esemény hírére odaérkező közel ezer NDK-s állampolgár 15 óra előtt pár perccel áttöri a kaput, és mindenféle útlevélkezelés nélkül – ámde jelentős nemzetközi médiafigyelemtől övezve – a régi pozsonyi úton átrohan Ausztriába. Szerencsére a határőrség nem használta a fegyverét, és nem akadályozta meg a keletnémetek tömeges áttódulását.”

Tüntetések könyve. Negyedszázad 56 tüntetése Magyarországon. Szerk. Katona András, Kiszelly Zoltán, Salamon Konrád, Simon János, Zachar Péter Krisztián. Lakitelek, Antológia, RETÖRKI Könyvek, 2014, 79–81.

ünnepi megemlékezés, Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése volt a budapesti Hősök terén. A több százezres emlékező nagygyűlés a kommunista hatalomgyakorlás elleni nyílt demonstráció volt. A szertartást Göncz Árpád nyitotta meg, majd felolvasták a mártírok névsorát. Vásárhelyi Miklós, Nagy Imre vádlott-társa, Rácz Sándor, a Nagy-budapesti Központi Munkástanács egykori elnöke, Mécs Imre egykori halálraítélt, Zimányi Tibor, a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB) elnöke, Király Béla, a forradalom idején a Nemzetőrség főparancsnoka és Orbán Viktor, a FIDESZ választmányának tagja mondott gyászbeszédet. Orbán bátor, nagy hatású beszédében követelte a szovjet csapatok kivonását.

A viharsebességre gyorsuló események sorában a következő, szinte transzcendens jelentőségű momentum volt, mikor július 6-án a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa az 1958-ban, Nagy Imre, Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Jánosi Ferenc, Vásárhelyi Miklós és Szilágyi József ügyében született ítéleteket hatályon kívül helyezte, és az érintetteket bűncselekmény hiányában felmentette

a korábban ellenük emelt vádak alól. Az ítélet kihirdetése idején, szinte abban az órában meghalt Kádár János, 1956 óta az MSZMP és ezzel Magyarország első számú vezetője.

Kádár, aki Reagan látogatását mindvégig ellenezte, nem érte meg, hogy a következő amerikai elnök, idősebb George Bush július 11-e és 13-a között Magyarországra látogasson. Bush az állami vezetők mellett az ellenzék képviselőivel is találkozott, ez nagy lökést adott a demokratizálódási folyamatnak és a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásainak.

A nyár folyamán a lefojtott, feszültséggel terhes légkörű Romániából magyar menekültek százai érkeztek Magyarországra, előrevetítve az ősszel eszkalálódó erdélyi, majd összromániai válságot. Az év során a fenti jelenséghez hasonlóan tömegesen érkeztek keletnémet állampolgárok Magyarországra, akik különböző helyszíneken, nyitott táborokban várták soruk jobbra fordulását. Augusztus 19-én **Páneurópai piknik** elnevezéssel magyar, osztrák és nyugatnémet politikusok találkoztak Sopron közelében az MDF és az osztrák Páneurópa Mozgalom közös ren-

dezvényén. Az ekkor ideiglenesen megnyitott határon át mintegy 300 keletnémet állampolgár menekült Ausztriába, az ezt követő pár napban pedig sok száz, különböző helyszíneken várakozó keletnémet lépte át az osztrák-magyar határt.

A nyáron éleződő magyar-román helyzet ebben az időben pattanásig feszült, amikor augusztus 28-án Romániában a kultuszminisztérium vallásügyi főosztálya menesztette tisztségéből Tőkés László temesvári református lelkészt, aki a nyár folyamán bátor, rendszerellenes megnyilatkozásokat tett Romániában, és interjút adott a *Panoráma* című MTV-műsornak is. Ezzel az erdélyi magyarok menekült-hullámmal járó kálváriája csúcspontjához közeledett.

A továbbra is megoldatlan keletnémet kérdésben előrelépést jelentett, hogy a magyar kormány hivatalosan közölte, szeptember 11-én 0 órától engedélyezi az országban tartózkodó NDK állampolgárok kiutazását nyugati országokba is. Helmuth Kohl, az NSZK kancellárja köszönetét fejezte ki a magyar kormánynak az NDK-menekültek ügyében hozott humanitárius döntésért. A menekültek kiutazása még éjfél előtt megkezdődött, ekkor mintegy 60 ezer NDK-állampolgár tartózkodott Magyarországon. Másnap délutánig körülbelül 6500 keletnémet távozott Magyarországról Ausztriába.

Az évtized végére a magyar gazdasági teljesítmény meredek zuhanása kezelhetetlen méretűre duzzadó államadósságot eredményezett. Ezzel párhuzamosan a magánszféra működésének erősödése volt tapasztalható, mellyel együtt jelentkezett az állami vagyon magánkézbe történő átjátszásának folyamata. 1989 nyarán az MSZMP beismerte, hogy közvetlenül mintegy 16 milliárd forint állami vagyont birtokol („kezelői joggal rendelkezik”). Szeptember 22-én ülést tartott az MSZMP parlamenti képviselőcsoportja. A KB titkára ekkor bejelentette, hogy a párt ingatlanvagyonának értéke több mint 7,5 milliárd forint, és az elmúlt 33 évben az MSZMP 5,5 milliárd forint állami támogatást kapott.

Ezek a hírek megelőzték az MSZMP XIV. kongresszusát, melynek során október 7-én a Magyar Szocialista Munkáspárt jogutód nélkül feloszlatta önmagát. Megalakult a Magyar Szocialista Párt (MSZP). Az új párt – bár sokáig tagadták – jogutóddá vált, diszponált az MSZMP vagyona fölött. Ezzel a lépéssel a poszt-kommunista párt és holdudvara évtizedes, szinte leküzdhetetlen előnyre tett szert, amit a privatizációs manőverekkel, valamint az állami vagyon saját kft-kbe mentésével gazdasági méretűre növelt.

A drasztikus politikai változásokat nem tudták megakadályozni az MSZMP vezetői, de lassítani próbálták, sőt érdekeik szerint formálták azokat. Ebben a felfokozott légkörben érkezett el **október 23**-a, az első valóban szabad és felszabadító erejű megemlékezés ideje, a forradalom 33. évfordulóján az ötvenhatos hősök emlékezetének méltó megünneplése. Délben a Kossuth téren Szűrös Mátyás, az Országgyűlés elnöke, ideiglenes köztársasági elnök a Parlament erkélyéről **kikiáltotta a Magyar Köztársaságot**. Este a Kossuth téri nagygyűlésre 100-150 ezren gyűltek össze, ahol elhangzott: „soha többé kommunizmust”.

Az erdélyi falurombolás elleni tüntetés mellett a rendszerváltás legfőbb civil akaratnyilvánítása, mondhatni az ellenzéki törekvések zászlóshajója a bős-nagy-marosi vízlépcső építésének leállításáért folytatott küzdelem volt, mely 1989 őszén szintén megnyugtató módon zárult. Október 31-én az Országgyűlés határozatot hozott a vízlépcsőrendszer magyarországi munkálatainak végleges leállításáról, és felhatalmazta a kormányt, hogy kezdjen tárgyalásokat a Csehszlovákiával kötött 1977. évi szerződés módosításáról.

A nemzetközi szintéren az őszi folyamán addig elképzelhetetlen változások történtek. November 9-én az NDK vezetése a diplomáciai és a tömegnyomás hatására utazási könnyítésekről döntött. Egon Krenz pártfőtitkár délután informálta a KB-t az új utazási rendelkezésekről. Az NDK vezetése – szándéka szerint ideiglenesen – engedélyezte a két Berlin közötti

A KÖZTÁRSASÁG KIKIÁLTÁSA, 1989. OKTÓBER 23.

„1989. október 23-án több tízezer, egyes vélemények szerint százezer ember gyűlt össze a Kossuth téren, ahol katonai díszegység is felsorakozott. Ünnepelesen felvonták az állami zászlót, és az ünnepeken szokásos módon a történelmi zászlókat is felvonultatták. A déli harangszót követően megjelent az erkélyen Szűrös Mátyás, és beszéddel köszöntötte a megjelenteket. Ekkor történt meg az új köztársaság kikiáltása. Aznap első ízben emlékeztek meg legálisan – a Szűrös Mátyás által, Pozsgay Imre január végi bejelentése nyomán még népfelkelésnek nevezett – 1956-os forradalomról a fővárosban és vidéken egyaránt. Budapesten a Műegyetemen, a Magyar Rádiónál, a Bem téren, a Kilián laktanyánál, a Corvin közben, a Hősök terén is megemlékezést tartottak, majd este a Kossuth téren ismét tízezrek gyűltek össze a fővárosi rendezvénysorozat központi eseményén. [...] Nemzeti ünneppé azonban csak 1990. május 2-án, az első szabadon választott Országgyűlés döntése nyomán vált október 23-a, mint az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója.”

Tüntetések könyve i. m. 2014, 82–84.

szabad átjárást. A döntést este, előben közvetített sajtótájékoztatón Günter Schabowski, az NSZEP kelet-berlini bizottságának első titkára ismertette. A sajtótájékoztató után egy olasz újságíró még a felvételt közvetítő kamerák előtt megkérdezte, hogy mikortól érvényes a döntés. Schabowski némi tanácstalanság után a következő választ adta: „Nos... Szerintem azonnal hatályba lép... Igen, azonnal.” A tévék előtt ülő NDK-polgárok ezrei indultak meg a berlini határátkelőhelyek felé, ahol egy órán belül hatalmasra nőtt a tömeg. A határátkelőknél a feszültség egyre nőtt, a tömeg az átkelők azonnali megnyitását követelte. 22 óra után Egon Krenz, a párt első titkára utasítására, a Bornholmer Strasse-i átkelőnél megszüntették az útlevelek ellenőrzését, felnyitatták a sorompókat, és átengedték a tömeget. A mindkét oldalról érkező németek vésőkkel, csákányokkal, markológépekkel és puszta kézzel kezdtek hozzá a fal lerombolásához. Ezzel 28 év után megszűnt Berlin kettéosztottsága.

A szomszédos Csehszlovákiában, Prágában november 17-én engedélyezett antifasiszta tüntetést tartottak, hogy megemlékezzenek a Cseh-Morva Protektorátusban a nácik által kivégzett cseh diákokról. A megmozdulást a rendőrség brutálisan feloszlatta, 143 embert letartóztatottak. Ezt követően országos

tüntetéssorozattal megkezdődött az úgynevezett „bársonyos forradalom”.

A magyar rendszerváltozás hátterében húzódó súlyos gazdasági problémák felszínre kerülésének egyik legfontosabb mozzanata volt, hogy november 21-én Németh Miklós az Országgyűlés ülésének első napján bejelentette, hogy Magyarország bruttó külföldi adóssága az év végére eléri a 20 milliárd, a nettó adósságállomány pedig a 14 milliárd dollár, egyúttal elismerte, hogy a vezetés még a nyolcvanas évek közepén is hamis adatokat közölt az adósságállományról, attól tartva, hogy elriasztja a külföldi hitelezőket.

November 26-án az ellenzéki erők sikeres politikai tevékenysége nyomán népszavazást tartottak az országban. A négy kérdésben (az MSZP kivonulása a munkahelyekről; a Munkásórség feloszlata; a köztársasági elnök választásának módja; a pártvagyonról való elszámolás) kiírt referendumon a részvétel 58,03% volt. A szavazásra feltett négy kérdés közül ekkorra már csak a köztársaságielnök-választás volt aktuális. E kérdésben 50,07% lett az igenek aránya. Az SZDSZ által vezetett tábor érvei győztek, eszerint a parlament általi választás kapott többséget, az 1990. január 7-ére tervezett közvetlen elnökválasztás elmaradt.

Az 1989-es esztendő legválságosabb geopolitikai színterén, Romániában, a Tökés László melletti, fegyveres konfliktussá dagadt szimpátiatüntetést követően december 22-én Bukarestben tízezrek gyűltek össze az elnöki palota előtt. Amikor Nicolae Ceaușescu pártfőtitkár-államfő a palota erkélyéről szólni próbált, belefojtották a szót, és kifütyülték. A diktátor helikopteren próbált menekülni a fővárosból, de elfogták. December 25-én a temesvári ellenállást követő fegyveres felkelés nyomán, a hadsereg átállásával Romániában megbukott a rendszer. Az ország irányítását a Corneliu Mănescu vezette Nemzeti Megmentési Front vette át. Egy különleges katonai bíróság rögtönzött perben halálra ítélte Nicolae Ceaușescut és feleségét, Elena Ceaușescut. Az ítéletet azonnal végrehajtották.

Prágában ugyanezekben a napokban megegyezés született a kommunista párt, a politikai pártok, a Polgári Fórum, a Nyilvánosság az Erőszak Ellen és a diákok képviselőinek kerekasztal-megbeszélésén Václav Havel köztársasági elnökké (december 29.), valamint Alexander Dubček Szövetségi Gyűlés elnökévé (december 28.) jelöléséről.

Nem lenne teljes 1989 politikai, tranzitológiai sarokpontjainak felidézése annak megemlítése nélkül, hogy az 1988-ban elfogadott társasági törvény adta keretek között megkezdődött az állami vagyon magánkézbe juttatása, illetve ezzel párhuzamosan zajlott az MSZMP folyamatos metamorfózisa az MSZP elnevezésű pártformációvá. Ebben a feltételrendszerben történt meg a posztkommunista politikai és gazdasági erők hatalmának, elsősorban befolyási rendszerének átmentése, átcsúsztatása a következő évtized demokratikus rendszerébe. Mindezt a megbízható pártkáderek kipróbált, bölcs türelmességével, és reformistának, illetve technokratának beállított „szakértői” hozzáállásával. Az átmenet elrendezetlen kérdéseinek nyomán hűszéves, felemás jellegzetességet öltő demokratikus rendszer jött létre, melynek működését meghatározta a szocialista múlt bűneivel történő elszámolás szinte teljes hiánya.

A jövőben meghatározóvá váló Állami Vagyonalapot (később megvalósulva: Állami Vagyonügynökség) és a vagyonkezelőt ebben az időben, 1989 nyarán kezdték egyre gyakrabban emlegetni. Ennek a két területnek a kontrollálójától függött szinte az egész ország anyagi alapja, mely pozíciókat a párt közvetlen holdudvara sohasem engedte ki a kezéből. A meghatározó politikusok mellett folyamatosan működtek a névtelen szereplők, akik lényeges folyamatokat irányítottak, és egyes területek professzionális szakértői voltak.

A bűvópatakokként szétfolyó állami vagyon nyomon követésére a gazdasági és pénzügyi döntéshozók nem voltak képesek, és a leginkább érdekelték nem is kívánták a folyamatokat megakadályozni. Ráadásul megjelentek azok a gazdasági egységek, amelyek közvetlenül érintkeztek az MSZMP-vel. Befejezésüképpen következzen négy rövid idézet a korszakból, melyek jól jellemzik a kialakuló, és sokak számára akkoriban ismeretlen folyamatok hátterét.

„Hárommilliós törzstökével megalakult a Next 2000 Kft., amelynek nem az MSZMP vagyonának átmentése – mint több ellenzéki tömörülés feltételezi –, hanem újfajta gazdálkodási módszer megteremtése a célja. [...] A 8,6 milliárd forint állóeszközt, a 7,4 milliárd ingatlanvagyon az MSZMP 1977-ben önként az államnak adományozta, s fölötte azóta kezelői joggal rendelkezik. [...] Ami azt a kérdést illeti, hogy a kerekasztal-tárgyalások során az MSZMP miért nem jelentette be az új cég bejegyzését, az osztályvezető-helyettes elmondta, hogy a párt is megtanulta már az üzleti világ íratlan törvényeit, s így a folyamatban levő, le nem zárt ügyekről nem fecseg.”¹ A későbbiekben, hasonlóan az 1990-es kormányváltás előtt ellenzéki nyomásra megszüntetett Next 2000 Kft.-hez hasonlóan nyolc másikat alapított az MSZMP, közvetlenül a pártvagyon átmentése céljából. Az állami vállalatokat hasonlóan,

¹ Tulajdonosból lett ügyintéző, Hován Gábor gazdálkodási osztályvezető-helyettes sajtótájékoztatója a Next 2000 Kft.-ről. *Népszabadság*, 1989.08.29. 5.

Barátaink, Európaiak!

A történelem az évszázadok során igazolta, hogy az egyetemes béke egyetlen útja a népek barátságának elmélyítése, a politikai praktikák által emelt szögesdrótok és lélektani sáncok lerombolására.

A 20. század végére el kell érni, hogy Európa a benne élő népek közös háza legyen, ahol nemzetiségre, ideológiára tekintet nélkül a tiszta emberi kapcsolatok dominálnak.

A következő évszázad már nem lehet a marakodások, háborúskodások időszaka!

Erre kötelez minket a jövő iránt érzett felelősségünk!

Ennek szellemében 1989. augusztus 19-től kezdődően minden évben megrendezzük a magyar—osztrák határon a lebontott „vasfüggöny” helyén az európai népek találkozóját.

Minden embertársunkat szeretettel várunk, aki hajlandó ezzel a gesztussal is demonstrálni a kisemberek sok évszázados álmát, a békés, szabad Európát!

A Páneurópai Piknik többnyelvű ismertető kiadványának magyar nyelvű részlete.

Lakiteleki Rendszerváltó Archívum, MDF korai időszakának iratai, 1.11.3.17. Mozgalmi szerveződések: szellemi műhelyek, körök, társadalmi szerveződések egyéb, 52/A. doboz, 102. ő. e.

több kisebb Kft-re bontva osztották szét, illetve játszották magánkézbe (valószínűleg nem megfelelően a párt felé való visszaosztásról sem.)

„Minden ország kormánya biztosítja a maga számára azt, hogy a piaci folyamatokat kézben tartsa. Így meg tudja védeni bel- és külgazdasági érdekeit, a hazai termelőket és egyéb céljait. Minden piacgazdaságban fontos az állam szerepe egyes forgalmi folyamatok befolyásolásában, az iparvédelemben, a nemzetközi köteleességek teljesítésében és a stratégiai feladatok ellátása miatt is.”² A kormány napilapja általában csak adminisztratív folyamatokról írt, egyértelmű állásfoglalásokat közölt, képviselve a pártközpontban és egyéb műhelyekben már egyértelműen kialakított álláspontot. Ezen felül az egyre gyakrabban felbukkanó IMF-fel és egyéb hitelintézetekkel való sikeres, és „örvendetes” tárgyalásokról tudósított. „A nemzetközi pénzügyi szervezet már jó néhányszor, így most is jó szándékát bizonyította, amikor a többszörösen módosított alapvető gazdasági mutatók dacára, ha nem is egy hároméves kölcsönrel, hanem egy, az átmeneti fizetési gondokat enyhítő,

ügynevezett stand by hitellel hajlandó lenne a magyar gazdaságot, mint tagországot segíteni. Nem a hitel összege lenne a lényeg, hanem a szerződés aláírásának ténye, az, hogy Magyarországot az utóbbi hetek és hónapok kaotikus eseményei és egyre nyilvánvalóbb gazdasági nehézségei ellenére az IMF még mindig hitelképesnek tartja.”³

A fentebb hosszabban vázolt adósságfolyamat egy kis részletébe enged betekintést az előző, illetve az alábbi cikk.

„Az Európai Közösség bizottsága szerdai ülésén úgy döntött, hogy egymilliárd ECU (napi árfolyamon 1,138 milliárd dollár) értékben garantál öt évre kölcsönt Magyarországnak. Az ajánlat azonban csak akkor lép életbe, ha Magyarország megegyezésre jut a Nemzetközi Valutaalappal.”⁴ Egyértelművé vált, hogy az ország ekkor már szinte teljesen az IMF által biztosított hitelező körnek és hitelfeltételeknek megfelelő mozgástérrel rendelkezett csupán. Ez végképp meghatározta a következő évtizedek teljes gazdasági és politikai mozgásterét.

² Elek Lenke: Beavatkozások a piacgazdaságba? Interjú dr. Spilák Ferenc kereskedelmi miniszterhelyetessel. *Magyar Hírlap*, 1989.11.13. 5.

³ Lakatos Mária: Pénzügyi kacsá? *Magyar Hírlap*, 1989.12.10. 1.

⁴ 1,138 milliárd dollár kölcsön, ha megegyezünk az IMF-fel. *Népszabadság*, 1989.12.07. 8.